

KAAMOS, VALO JA SEINÄMAALAUUS

Jyrki Tammi

T

ässä artikkelissa esittelen Rukan matkailukeskukseen toteuttamani seinämaalauksen eli muralin taustoja ja toteutusta. Olen aikaisemmalta koulutukseltani kuvataiteilija ja taiteellinen tuotantoni koostuu enimmäkseen maalaustaiteesta. Gallerianäyttelyiden lisäksi halusin laajentaa osaamistani myös julkiseen taiteeseen. Valintaan on vaikuttanut osaltaan myös seinämaalausten viimeaikainen yleistyminen suomalaisessa katukuvassa. Ilmiötä on kutsuttu ”muraalibuumiksi”. Monissa kaupunkiympäristöissä on saatu viime vuosina ihastella taidokkaita ja kookkaita muraliteoksia, ja monet taiteesta kirjoittavat asiantuntijat ovat ihmetelleet, osa jopa kauhistellut, kuinka uusia muraaleja putkahtelee esiin kaikkialle (Kantokorpi, 2017; Hannula, 2017).

Julkisen taiteen tarve on todettu myös pohjoissuomalaisissa matkailuympäristöissä (Jokela, Huhmarniemi, Haataja & Issakainen, 2018).

Julkisen taiteen tekijöiksi ovat viime aikoina ilmestyneet myös arkkitehdit ja muotoilijat kuvataiteilijoiden lisäksi. Tekijät ovat tuoneet seinämaalaustaiteeseen myös uudenlaisia sisältöä, merkitystä ja tarinallisuutta käyttämällä paljaalle ihmissilmälle näkymätöntä tekniikkaa ultraviolettivärien avulla. Ultraviolettivärit saavat kuvat hohtamaan pimeässä joko jälkivalaisevan vaikutuksen tai ultraviolettivalaistuksen avulla. Julkisessa taiteessa on nähtävissä tarvetta uudenlaisille tilallisille ratkaisuille, kuten esimerkiksi muotoilua, kuvanveistoa ja maalausta yhdistelevillä teoksilla. Yksi tällaisen hybriditaiteen keino voisi olla myös yhdistää valotaidetta ja maalaustaidetta. Olen omassa tutkimuksessani toteut-

tanut uudenlaisen ultraviolettimaalauksen Rukan matkailuympäristöön. Ultravioletti-
väreillä on pohjoisessa matkailuympäristössä mahdollista luoda seinämaalaukselle lisää
näkyvyyttä kaamosaikana. Teosten näkyminen pimeässä on ultraviolettilojoa käyttäen
mahdollista ilman koko maalauksen valaisemista voimakkailla kohdevaloilla.

SEINÄMAALAUUS TAIDEPERUSTAISENA TOIMINTATUTKIMUKSENA

Muraalimaalustekniikan kehittämiseen sovelsin taideperustaista toimintatutkimusta
(Huhmarniemi & Jokela, 2018). Tutkimuksessani kehitän omaa työskentelyäni analysoi-
malla työskentelyyn liittyvä hiljaista, jo olemassa olevaa omaa tietämystä sekä uusien
menetelmien tuomia oivalluksia. Samalla avaan taiteellisen työskentelyn käytännön
prosesseja ja syntyvää sovellettavaa tietoa ajatellen sellaisia uusia vastaavia julkisen tai-
teen teoksia, jotka toteutetaan tilaajan ja paikan tarpeet huomioiden. Toteutan teok-
sen ympäristössä, jossa sekä rakennettu ympäristö ja luonto ovat vahvasti läsnä, ja jossa
paikkasidonnaiselle kuvataiteelle on olemassa yhteistyökumppanien kannalta ennalta
todettu tarve. Luonteenomaista taideperustaisille tutkimuksille on, että taiteellinen käy-
töntö ja teoreettinen tutkimus kulkevat rinnakkain ja tutkimusaiheet sijoittuvat laajalle
rintamalle taiteeseen, koulutukseen ja yhteisöihin sekä niiden välimaastoon (Jokela &
Huhmarniemi, 2018).

Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa tutkimuskysymykset eivät aina ole alusta
asti selkeitä, vaan tavoitteena on usein uuden tietämyksen saavuttaminen taiteellisen
työskentelyn avulla. Tutkimuksessani lähtökohtana ovat olleet seinämaalauksen yhtymä-
kohdat paikkasidonnaiseen taiteeseen ja sen mahdollisuudet soveltavana kuvataiteena.
Nykyisestä muraalibuumista keskusteltaessa esille nousee usein ristiriita perinteiseen
katutaiteeseen liitetyn poliittisen sanoman ja pelkän seinien koristelemisen välillä. Kärk-
käimmät arvostelijat kyseenalaistavat, ovatko nykyiset muraalit taidetta lainkaan. Monet
muraalibuumin työllistämät katutaiteilijat ovat todenneet, että nykyinen katutaide voi
olla poliittista tai sitten olla olematta, jälkimmäisessä tapauksessa edustaen siis muuta
tarkoitusta tai sanomaa. Oman työni lähtökohta on ollut itselleni uuden taiteenlajin ja
tekniikan tutkiminen. Työskentelyn edetessä tärkeimmäksi tutkimuskysymykseksi on
kuitenkin noussut oman työskentelyni rinnastaminen paikkasidonnaisen taiteen määri-
telmiin. Kuinka paljon seinämaalauksen toteuttaminen noudattelee paikkasidonnaisen
ja soveltavan taiteen periaatteita ja niihin rinnastettavia työskentelymenetelmiä? Mitä
teokseni antaa Rukan matkailuympäristölle paikkana?

Kuva 1.

Kuva: Linda Sainio, 2018.

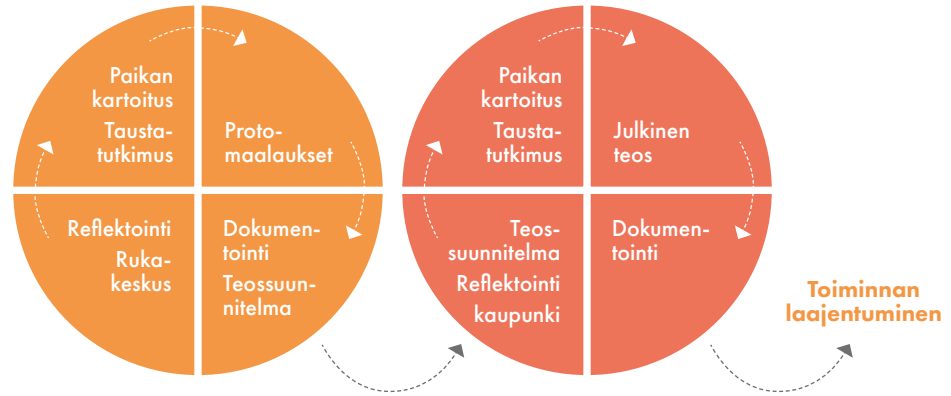
Paikkasidonnaista ympäristötaidetta tutkivissa julkaisuissa muraalit mielletään osaksi genreä, mutta ne eivät usein saa kovin paljon huomiota muun arkkitehtuuriin integroidun taiteen korostuessa. Muraalit jäävät usein lähestulkoon sivuhuomioksi paikkasidonnaisen taiteen kirjallisuudessa. Lähtökohtaisesti seinään tehty julkinen maalaus on tuotu paikkaan ulkopuolelta, mutta se on aina tarkoitettu nähtäväksi ja koettavaksi omassa ympäristössään, osana arkkitehtuuria ja yhteisön arkea, ollen näin pysyvästi sidoksissa paikkaansa. Postmodernissa paikkasidonnaisessa taiteessa teoksen sijaintia tärkeämpi tekijä on yleensä kuitenkin teoksen sosiaalinen ja yhteisöllinen merkittävyys.

Toimintatutkimus etenee yleensä sykleittäin, joissa vuorottelevat suunnittelu, toiminta, dokumentointi ja reflektointi kanssatoimijoiden kanssa. Toiminnan on mahdollista laajentua eri työvaiheiden ja syklien myötä. Omassa tutkimuksessa työkentely jakautui yksinkertaistetusti kolmeen osaan: Reflektointiin kanssatoimijoiden kanssa, taustatutkimukseen ja valmisteluihin sekä taiteellisiin tuotoksiin. Vaikka teoksen onnistuneisuutta voidaan arvioida tutkimustuloksena esimerkiksi ympäristön viihtyisyyden kannalta, valmis teos ei kuitenkaan ole analyysin ensisijainen kohde. Raportoinnin ja analysoinnin kohteena on työkentelyprosessi ja tekijät, jotka ovat edesauttaneet teoksen valmistumista ja päättymistä lopulliseen muotoonsa.

Kuva 2. Tutkimukseni teosolio oli seinämaalauk, joka toteutettiin osaksi ultraviolettiväreillä. Maalauksen tapahtui osittain pimeällä ultraviolettivalaisimen valossa. Kuva: Linda Sainio, 2018.

Kuva 3. Teoksen toteuttamisessa ja ultraviolettivalaisimen asentamisessa olivat apuna esimerkiksi kaupungin yhdyskuntatekniikan työntekijät. Kuva: Osku Tuominen, 2018.

Kaavio 1. Tutkimukseni eteni noudatellen toimintatutkimukselle ominaista syklistä mallia, jossa toiminnan on mahdollista laajentua sykleittäin. Yhteistyökumppaneina toimivat ensin Rukakeskus, sekä myöhemmin Kuusamon kaupunki, joka omisti teosprojektin kohteena olleen kiinteistön Rukan hiihtostadionilla.

Oma tutkimukseni on edennyt monien paikkasidonnaiselle ympäristötaiteelle ja integroidulle taiteelle ominaisten työvaiheiden kautta uudenlaisen julkisen teoksen toteuttamiseen. Työskentelyyni on liittynyt paljon paikkaan ja yhteisöön liittyvää kartoitusta ja esimerkiksi aihemaailmaan ja paikalliskulttuuriin liittyvää taustatutkimusta. Nämä työskentelyvaiheet ovat yleensä tärkeässä osassa paikkasidonnaisen taiteen ja soveltavaan kuvataiteeseen liittyvissä yhteisöllisissä ympäristötaideprojekteissa. Monet muraaleja tekevät taiteilijat ovat kertoneet aloittavansa työskentelyn keskustelemalla tulevasta teoksesta paikallisen asukasyhteisön kanssa. Tarkoituksena on kuulla palautetta ja mielipiteitä esimerkiksi teoksen teemoista ja antaa näin yhteisölle mahdollisuus antaa oma panoksensa suunnittelutyöhön. Halusin omassa tutkimuksessani sisällyttää seinämaalaukseen uutta tekniikkaa tuodakseni omaa projektiani lähemmäksi integroitua ympäristötaidetta. Uuden tekniikan myötä teoksen toteutuksen ja valaisun parissa on työskennellyt myös kaupungin asentajia ja muita työntekijöitä. Tämä lisää osaltaan työskentelyprosessin merkityksellisyyttä osana paikan sosiaalisia verkostoja. Ronald Lee Fleming (2007) on maininnut yhdeksi muraalien tärkeäksi tehtäväksi yhteisöllisyyden ja paikkaylpeyden nostattamisen. Tämä on todettu tärkeäksi erityisesti urbaaneilla ongelmaluueilla ja matkailusta riippuvaisissa yhteisöissä. Tämän tulkinnan mukaan muraali voi olla olemassa taiteena sellaisenaan ilman poliittista sanomaa, antaen paikalle uusia merkityksiä sekä voimaannuttaen yhteisöä ja sen ylpeyttä omasta ympäristöstään.

TEOKSEN JÄLKEEN: KEHITTÄMISNÄKYMIÄ

Rukan muraalin valmistumisen jälkeen olen jatkanut itse ultraviolettimaaleilla maalaa- mista ja toteuttanut muun muassa kokeellisen ultraviolettimaalausteoksen gallerianäyt- telyä varten. Teos toimii ääniohjattujen valojen avulla ja näyttelyn kävijä pystyy vaikutta- maan pimeässä loistaviin maalauksiin tuottamalla ääntä näyttelytilassa. Teos on saanut paljon myönteistä palautetta.

Ultraviolettimaalausten jatkojalostusmahdollisuuksia mietittäessä on syytä pohtia, miten teosten ideaa voitaisiin kasvattaa laajemmaksi tilalliseksi kokonaisuudeksi uusiin kohteisiin. Soveltavaan kuvataiteeseen liittyvillä ympäristö- ja yhteisötaideprojekteilla on todettu olevan paljon annettavaa matkailualueiden elinvoimaisuuden ja kiinnosta- vuuden lisäämisessä (Jokela ym. 2018). Erilaisten elämisympäristöjen suunnittelu on yksi osa-alue, jota erityisesti kuvataiteilijat voivat hyödyttää osaamisellaan. Näen, että tutkimuksessani ja siitä jatkojalostetussa gallerianäyttelyteoksessa saavutettua kokemus- ta on mahdollista hyödyntää uudenlaisten seinämaalausten avulla luotujen elämisympä- ristöjen rakentamisessa. Ultraviolettimaalauksia on jo hyödynnetty elämisympäristön

Kuvat 4 ja 5. Tutkimus- projektiin tuloksena on syntynyt uusi luontoaiheinen seinämaalaus, jonka sisältö näyttää erilaiselta päivänva- lossa ja pimeässä valaistuna ultraviolettivalolla. Kuvat: Jyrki Tammi, 2018.

tuottamisessa Rukalla esimerkiksi osana *Polar Night Light 2019* -valotaidefestivaalia. Uusissa teoksissa voitaisiin yhdistää maalaustaidetta valaisuun ja ääneen uudenlaisten elämysten tuottamiseksi.

Henkilökohtaisesti koen taideperustaisen tutkimukseni ennen kaikkea oppimisprosessina uuden taiteenlajin ja tekniikan haltuun ottamisessa. Tutkimus on antanut itselleni uusia keinoja tutustua yhteisöllisiin menetelmiin taiteentekemisessä, vaikkakin tutkimukseni teoksen olen toteuttanut lähes kokonaan yksin. Työ on antanut lisäkokemusta julkisen sektorin kanssa työskentelemisessä ja projektiluontoisten teoskokonaisuuksien toteuttamisessa. Se on opettanut kriittistä suhteutumista omaan työskentelyyn ja valmiutta eri vuorovaikutustekijöiden huomioimiseen taiteen tekijän ja yleisön välillä. Työskentelyssäni huomasin kuinka itselle läheinen, luonnon keskellä oleva rakennettu ympäristö näyttäytyi uudella, ennen kokemattomalla tavalla. Tavallisesti arkiselta tuntunut ympäristö muuttui eri vuorokauden aikoina työskenneltäessä jännittäväksi keholliseksi kokemukseksi, jota itse taiteentekemisestä saatava voimaantumisen tunne korosti. Myös maisema ja paikallinen luonto tuntuivat avautuvan uusilla tavoilla työskentelyn lomassa. Uusien tuntemusten sanallistaminen on vaikeaa, mutta mieleenpainuvimpia hetkiä olivat esimerkiksi tauot iltaruskon aikaan korkealla sijaitsevalla työskentelypaikalla tai työskentely yön pimennyttyä, kun ultraviolettivalo alkoi vetää puoleensa yöperhosia. Valmiin teoksen onnistuneisuudesta voidaan aina olla montaa mieltä, mutta henkilökohtaisesti tutkimuksen suurin anti on ollut itse työskentely ja sen dokumentointi. Kokemuksen auki kirjoittaminen tutkimuksen muodossa on avannut uusia mahdollisuuksia ja näköaloja taiteen tekemiseen, joilla on kiistaton vaikutus oman työskentelyni kehittämiseen.

LÄHTEET

- Fleming, R. L.** (2007). *The art of placemaking: interpreting community through public art and urban design*. London: Merrel.
- Gablik, S.** (1995). Connective aesthetics: art after individualism. Teoksessa S. Lacy (toim.), *Mapping the Terrain – New Genre Public Art* (s. 74–87). Seattle: Bay Press.
- Hannula, M.** (2017). Mitä me tehtiin ennen kuin meillä oli muraaleja? *Taide-lehti* 6/2017, Helsinki: Kustannus Oy Taide.
- Huhmarniemi, M. & Jokela, T.** (2018). Ympäristötaide taiteilijan soveltavana ja integroituna osaamisena. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 107–121). Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Jokela, T., Huhmarniemi M., Haataja C. & Issakainen T.** (2018). Ympäristötaide matkailun lisäarvoksi ja matkailuala taiteilijan työksi. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 9–23). Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M.** (2018). Art-based action research in the development work of arts and art education. Teoksessa G. Coutts, E. Härkönen, M. Huhmarniemi & T. Jokela (toim.), *The lure of Lapland – A handbook for art and design*. (s. 9–23). Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kantokorpi, O.** (2017). Muraalit vs. harmaa betoni. *Taide-lehti* 6/2017, Helsinki: Kustannus Oy Taide.
- Salonen, E.** (2018). Taide tuli meidän seinään. *Suomen Kuvalehti* 18(4), 40–45.